

3636845 SHCR/M : สาขาวิชา : ศาสนาเปรียบเทียบ; อ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ)
 คำสำคัญ : กระบวนทัศน์ทางเลือก / การเปลี่ยนแปลงเชิงกระบวนทัศน์ / พุทธธรรม /
 KEY WORDS : นิเวศวิทยาแนวลึก / พุทธกระบวนทัศน์เชิงนิเวศวิทยาแนวลึก

โกศล ช่อผกา : พุทธกระบวนทัศน์เชิงนิเวศวิทยาแนวลึก (A Buddhist Paradigm on Deep Ecology) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ทวีวัฒน์ ปุณฺณกรวิวัฒน์, Ph.D., วราพร ศรีสุพรรณ, ศศ.ม., ประชา หุตานุวัตร, ม.ศ. 6, เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, Ph.D. 161 หน้า. ISBN 974-662-678-7

วิกฤตการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 3 มิติ คือ มิติของมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติ รากเหง้าของปัญหาทั้งหมดมีศูนย์กลางอยู่ที่กระบวนทัศน์(paradigm)ของมนุษย์ เพราะกระบวนทัศน์เป็นสิ่งที่กำหนดระบบความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าว อย่างถอนรากจึงจำต้องแก้ไขที่กระบวนทัศน์กระแสหลักที่มีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบันซึ่งผลิตผลไปสู่กระบวนทัศน์ที่ถูกต้อง ปัญหาดังกล่าว ๆ ก็จะสามารคลี้กลายและสร้างดุลยภาพกลับคืนมา

งานวิจัยนี้ต้องการนำเสนอกระบวนทัศน์ใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์-สังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและบูรณาการ(integration) กระบวนทัศน์ของพุทธธรรมกับนิเวศวิทยาแนวลึกมาสู่ “พุทธกระบวนทัศน์เชิงนิเวศวิทยาแนวลึก” ผลจากการวิจัยพบว่า กระบวนทัศน์(paradigm) มีเนื้อหาสำคัญ 2 มิติ คือ มิติด้านอภิปรัชญา(metaphysics) และมิติด้านญาณวิทยา(epistemology) เป็นสำคัญ ส่วนการนำกระบวนทัศน์ไปใช้ จำต้องเพิ่มมิติด้านจริยธรรม(ethics) เสริมเข้าไปอีกมิติหนึ่ง เพื่อสร้างปทัสถานทางจริยธรรม(norms) และวิถีการปฏิบัติ(praxis) ขึ้น ดังนั้น โครงสร้างและเนื้อหาของกระบวนทัศน์ต่าง ๆ ในงานวิจัยนี้จึงมี 3 มิติ คือ มิติด้านอภิปรัชญา มิติด้านญาณวิทยา และมิติด้านจริยธรรม

จากการศึกษาวิเคราะห์-สังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและบูรณาการกระบวนทัศน์ของพุทธธรรมกับนิเวศวิทยาแนวลึกพบว่า กระบวนทัศน์ทั้งสองมีเนื้อหาทั้ง 3 มิติค่อนข้างสมบูรณ์ พุทธธรรมมีเนื้อหาชัดเจนเป็นระบบแต่ขาดการตีความและนำมาประยุกต์ใช้ แม้จะมีนักคิด นักวิชาการพยายามกระทำอยู่ในปัจจุบัน ส่วนนิเวศวิทยาแนวลึกอาศัย ปรัชญา และวิทยาศาสตร์สมัยใหม่แขนงต่าง ๆ อธิบายเนื้อหาในมิติด้านอภิปรัชญาและญาณวิทยา โดยที่ตนเองยังขาดความชัดเจนในมิติทั้ง 2 แต่การนำเสนอมิติด้านจริยธรรมเด่นชัดและทันสมัย ส่วนการบูรณาการไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่คือพุทธกระบวนทัศน์เชิงนิเวศวิทยาแนวลึกนั้น สามารถบูรณาการมิติทั้ง 3 ได้ค่อนข้างสมบูรณ์ โดยมิติด้านอภิปรัชญามีเนื้อหาสำคัญว่า สรรพสิ่งมีความจริง 2 ด้าน คือ ความจริงแท้ได้แก่ อนัตตาหรืออนิพพานธาตุ อีกด้านคือปรากฏการณ์ที่เป็นความจริงสมมติ มิติด้านญาณวิทยานั่นการศึกษาเชิงเหตุผลและการมีประสบการณ์ตรงต่อความจริงด้วยนิเวศญาณ รวมทั้งการปฏิบัติกรรมฐานและวิปัสสนา ส่วนมิติด้านจริยธรรมแบ่งออกเป็นเนื้อหาด้านปทัสถาน(norms) และวิถีการปฏิบัติ(praxis) ในมิติต่าง ๆ ได้แก่ มิติของมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติ การนำเสนอกระบวนทัศน์ใหม่ดังกล่าว เป็นเพียงความพยายามร่างเค้าโครงกระบวนทัศน์ใหม่ที่เหมาะสมกับกระบวนทัศน์หนึ่งต่อวงวิชาการ แม้จะไม่สมบูรณ์นัก แต่ก็เชื่อว่าจะมีการศึกษาวิจัยในระดับลึกต่อไป